

O CERCETARE ASUPRA FITONIMELOR ROMÂNEȘTI CREATE CU AJUTORUL TERMENULUI DE ORIGINE LATINĂ „IARBĂ” III

Radu DRĂGULESCU

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
Lucian Blaga University of Sibiu
E-mail: radu.dragulescu@ulbsibiu.ro

A RESEARCH ON ROMANIAN PHYTONIMS CREATED WITH THE LATIN ORIGINATED TERM „IARBĂ” (HERB) III

Abstract: Our paper aims to reveal an inventory, an interpretation and a statistical analysis of Romanian names of plants which implicates the term „iarbă” (herb, grass), spread through the botanical terminology, a phenomenon which, as considered by E. Coșeriu is not enough highlighted (given that the individual speaker became creator of language / poetry whenever he named a flower. Botanical popular terminology has primarily a practical value, designating, distinguishing and categorizing elements of the plant kingdom within the given natural reign, but also has a high theoretical significance, especially for linguists, both by the ethimons to which they send back and by the metaphorical meanings the phytonims mostly have. Phytonyms could be an important starting point in any kind of research, as they constitute a true linguistic and cultural heritage.

Keywords: Romanian phytonyms, ethnobotany, linguistic imaginary, herb, grass, iarbă

Citation suggestion: Drăgulescu, Radu. “O cercetare asupra fitonimelor românești create cu ajutorul termenului de origine latină „iarbă” III.” *Transilvania*, no. 11-12 (2023): 147-154.
<https://doi.org/10.51391/trva.2023.11-12.19>.

Lucrarea de față este o continuare a cercetării asupra fitonimelor românești ce implică termenul „iarbă”¹. Analiza noastră pornește de la colaborarea cu Constantin Drăgulescu, în vederea realizării *Dicționarului explicativ al fitonimelor românești*², care completează substanțial *Dicționarul* lui Al. Borza³, ce cuprinde, pe lângă câteva mii de nume de plante maghiare, săsești, germane, franțuzești, engleze, rusești, ucraineene, sârbești, bulgărești, turcești, și 10.906 nume românești de plante pentru 2.095 specii. Prin publicarea *Dicționarului explicativ al fitonimelor românești* și a *Dicționarului de fitonime românești*⁴, Constantin Drăgulescu a ridicat numărul numelor românești de plante cunoscute la 25.837, aparținând unui număr de 3.978 specii. La acestea se adaugă 3.685 nume de soiuri și 748 termeni care desemnează organe de plante. Astfel, fitonimia românească însumează, la momentul actual, peste 30.000 de termeni.

În opinia lui Ioan Milică⁵, vocabularul popular al plantelor demonstrează că, în interiorul unei culturi, una și aceeași

realitate capătă, în perioade și regiuni distincte, desemnări diverse. Nici modelul denominativ științific, nici cel popular nu epuizează codificarea integrală a caracteristicilor biologice ale plantelor, raportul relativ *nume – obiect* fiind istoric dezvoltat din mai multe unghiuri de numire. Adoptând o perspectivă diacronică asupra numirii plantelor, observăm că unele din faptele de limbă înregistrate în sincronia dicționarelor etnobotanice ca echivalente denominative apar, în evoluția cultural-istorică a limbii, drept realizări complementare⁶.

Am adoptat ortografia propusă de DOOM³, conform căruia se scriu cu cratimă substantivele compuse cu unitate semantică și gramaticală mai mică decât a celor scrise într-un cuvânt, eventual, cu articulare și flexiune și la primul element, având structura substantiv + prepoziție + substantiv, substantiv + substantiv în nominativ, substantiv (articulat) + substantiv în genitiv. De asemenea, DOOM³ prevede generalizarea scrierii cu cratimă a compuselor nesudate care denumesc specii distincte de plante:

Blândușa-ierbii (*Gladiolus imbricatus*): probabil din brândușă, dar posibil să aibă și alte origini, deoarece planta era folosită la tratarea brâncii/erizipelului, cf. dacorum. și macedorom. blândă „urticarie, erupție cutanată”, meglenorom. blondă „erizipel” (cf. scr. blanda, bg. blunda, ucr. blynda „urticarie”). Și macedoromâni denumesc o plantă (neidentificată) „iarbă-di-blândă”.

Borangicul-ierbii (*Cuscuta europaea*) < borangic „fir de mătase naturală” (< tc. bürüncük), speciile de *Cuscuta* având aspectul unor fire de mătase, motiv pentru care și germanii le numesc Seide „mătase”.

Clopoței-ierbii (*Campanula patula*): clopot < sl. klopotŭ, în concordanță cu forma florilor.

Codița-ierbii (*Cynosurus cristatus*): plantă ce seamănă cu o coadă cf. lat. coda < cauda (și în engleză planta se numește crested dog's tail).

Cornuțu-ierbii (*Cerastium holosteoides*): din corn „excrescență frontală (cu vârful ascuțit) a unor animale” (cf. lat. cornus). Planta crește în iarbă.

Firul-ierbii (*Poa pratensis*, *Poa trivialis*): arată ca niște fire < lat. filum.

Gălbenușul-ierbii (*Leontodon hispidus*) < galben < lat. galbinus, evidențiind culoarea florilor.

Iarba-ciobanului (*Dipsacus sp.*) < turc. çoban, în opinia lui Hasdeu, termen autohton. Rectificăm, așadar, o regretabilă eroare de transcriere, din articolul anterior⁸.

Iarbă (*Lolium perenne*, *Phalaris arundinacea*): a se vedea iarbă-de-mătase.

Iarbă-mustăcioasă (*Ventenata dubia*): spicul plantei are ariste sau mustăți (cf. lat. *mustacea, gr. mustax, ngr. mustákion.) foarte lungi.

Iarbă-aducătoare-de-somn (*Mandragora officinarum*): deține proprietăți narcotice; a aduce < lat. adducere + somn < lat. somnis „vis”.

Iarbă-albastră (*Molinia coerulea*): plantă verde-albăstrui (cf. lat. *albaster).

Iarbă-albă (*Phalaris arundinacea* var. *picta*, *Saponaria officinalis*): prima specie are frunze cu dungi albe, a doua are flori albe < lat. albus.

Iarbă-albă-de-slatină (*Puccinellia distans*): planta este verde-albăstrui și crește în sărături/slatini (< sl. slatina).

Iarbă-alunecoasă (*Nardus stricta*): nu se poate cosi, fiindcă ar aluneca (< lat. lubricare) coasa peste plante.

Iarbă-amară (*Chrysanthemum parthenium* actualmente *Tanacetum parthenium*, *Cnicus benedictus*, *Polygonum lapathidolium*, *Polygonum persicaria*): au gust amar (< lat. amarus).

Iarbă-apărătoare (plantă neidentificată utilizată contra umflării picioarelor).

Iarbă-arăcienească (*Rheum rhubarbarum*): adică „plantă arăbească”, adică, din Orient, specia fiind siberiană.

Iarbă-argintie (*Miscanthus giganteus*): frunzele au dungi argintii (< lat. argentum).

Iarbă-arzătoare (*Clematis recta*): < lat. ardere calc după coresp. germ. Brennkraut.

Iarbă-aspră (*Nardus stricta*): frunzele și tulpinile sunt aspre (< lat. asper), aici cu sensul țepoase.

Iarbă-bălaie (*Phalaris arundinacea* var. *picta*): frunzele au dungi longitudinale albe (bălai, bălan, băluț „alb, lucios, luminos”.

Iarbă-băloasă (*Alchemilla acutiloba*, *Centaurea phrygia*, *Symphytum officinale*): speciile conțin mucilagii, „bale”.

Iarbă-băteață (*Deschampsia caespitosa*): corect ar fi *iarbă-băteață.

Iarbă-bine-mirositoare (*Saussurea costus*): a se vedea iarbă-mirositoare.

Iarbă-boierească (*Phalaris arundinacea* var. *picta*, *Phalaris canariensis*): a se vedea iarbă-boierului⁹.

Iarbă-bolunzitoare (*Hyoscyamus niger*): < magh. bolond; cel care consumă planta ar înnebuni.

Iarbă-brăzdată (*Phalaris arundinacea* var. *picta*): frunzele au dungi albe și numele ei ar putea avea legătură cu brazdă și a brazda (cf. v.sl. brazda „brazdă”), dar și cu adj. rom. breaz „cu pată albă”, v.bg. brez „pestrit, cu pete albe”.

Iarbă-brostească (*Ajuga laxmanni* și o plantă neidentificată numită iarbă-prunelor): în opinia lui C. Drăgulescu¹⁰ numele aparține speciei *Gratiola officinalis* care crește în locuri umede (cu broaște < lat. *broasca sau autohton, dat fiind alb. breskë) și nu speciei *Ajuga laxmanni*, plantă de terenuri uscate. Confuzia s-ar fi făcut, fiindcă plantele sunt asemănătoare.

Iarbă-bună (? *Euphorbia dulcis*): < lat. bonus, -a, um.

Iarbă-ca-frunza-frasinului (? *Dictamnus albus*): < lat. pop. frondia + lat. fraxinus, -um.

Iarbă-catifelată (*Lagurus ovatus*): este mățosos-păroasă cu inflorescența pufoasă (catifea < tc. kadife, ngr. katifes).

Iarbă-căiască (*Cardaria draba*): cu înțelesul „iarba cailor” < lat. caballus, fiindcă s-a folosit în tratarea inapetenței acestora și a altor afecțiuni.

Iarbă-cărărată (*Hosta japonica*, *Phalaris arundinacea* var. *picta*): frunzele sunt cărărate „dungate” (< lat. carraria).

Iarbă-căsnită/căznită (*Veronica officinalis*): plantă culcată pe sol care se căznește (sl. kazni „pedeapsă”) să-și ridice vârful florifere.

Iarbă-cătunească (*Galinsoga parviflora*): ar putea avea și sensul „iarba cătunului” (termen autohton), dar se numește și buruiana-cătanelor, iarba-cătanelor¹¹, așadar, mai degrabă numele corect ar fi *iarbă cătănească.

Iarbă-căutătoare-spre-soare (*Plumbago europaea*, greșit în loc de *Heliotropium europaeum*): adaptare după numele științific *Heliotropium* „mișcătoarea după soare” ori după coresp. germ. Sonnenwende „întorcătoarea spre soare”, magh. napra néző fű „iarbă uitătoare după soare”; planta prezintă fenomenul de heliotropism (căutătoare < a căuta < lat. cavitare < lat. caveo, -ere „a (se) păzi” + soare < lat. solem).

Iarbă-câinească (*Cynodon dactylon*, *Dactylis glomerata*, *Orchis morio*): a se vedea iarbă-câinelui¹².

Iarbă-câinească (*Orchis spp.*, *Physalis alkekengi*, *Solanum nigrum*): a se vedea iarbă-câinelui; fitonimul iarbă câ(i)nească pentru *Orchis morio* este o adaptare după numele gr. cynorchis, magh. ebmony(fű), germ. Hundshoden, sloven. pásja jájca, it. testicolo di cane.

Iarbă-ce-moaie-vinele (*Impatiens balsamina*, *Impatiens noli-tangere*): un calc aproximativ după corespondentul magh. in eresztőfü „iarbă care lasă/dă drumul tendonului”.

Iarbă-cicoșe (*Phalaris arundinacea* var. *picta*) din magh. csikosfü „iarbă vărgată”.

Iarbă-costrei (*Setaria verticillata*): frunzele sunt tăioase cf. bg. și scr. koštr(j)ava, scr. și slovac kostrava, rus. koster, kostior, pol. kostrzewa.

Iarbă-crață (*Mentha crispa*): a se vedea iarbă-creață.

Iarbă-crăcănată (*Botriochloa ischaemum*): < bg. kraku; inflorescența are mai multe ramificații.

Iarbă-crăcoasă (plantă neidentificată numită și iarbă cu multe crăci): cu referire la morfologia inflorescenței cu mai multe spice răsfirate; a se vedea iarbă-crăcănată.

Iarbă-creață (*Chondrus crispus*, *Galinsoga parviflora*, *Malva crispa*, *Mentha crispa*, *Mentha spicata*), **iarbă-criață** (*Mentha crispa*): plantele au frunzele încrețite, sectate sau dințate. *Chondrus crispus* este o algă roșie care seamănă cu o creastă.

Iarbă-creață-a-broaștei (plantă neidentificată).

Iarbă-crestată (*Dryopteris filix-mas*, *Phalaris arundinacea* var. *picta*): prima specie este o ferigă cu frunza penat-crestată (< lat. crista). Cea de a doua specie este o graminee cu frunze întregi, cu dungi albe și, probabil, la aceste dungi („creste”) se referă fitonimul ori, aici, creastă are sensul „moț”, tufa ornamentală a plantei semănând cu un panas;

Iarbă-crudă (*Sedum hispanicum*): cf. lat. crudus.

Iarbă-cu-canaf (*Sorghum halepense* var. *sudanense*): din. rom. canaf „ciucure”, cf. magh. kanaf „fibră, ciucure”.

Iarbă-cu-ceapă (*Poa bulbosa*): < lat. caepa. Planta este îngroșată la baza tulpinii.

Iarbă-cu-cinci-degete (*Potentilla reptans*): < plantele au frunzele din cinci (< lat. cinque < quinque) foliole, asemenea mâinii cu degete (deget < lat. digitus).

Iarbă-cu-cinci-foi (*Potentilla reptans*): < lat. cinque < quinque și foi < lat. folia.

Iarbă-cu-floare-roșie (*Trifolium pratense*): planta are inflorescența cu flori roșii (< lat. lat. flos, -ris și lat. rosea).

Iarbă-cu-foaia-lată (plantă neidentificată).

Iarbă-cu-măciulia-albă (*Saponaria officinalis*): florile albe (< lat. albus) sunt grupate la vârful tulpinii. Măciulie pare a fi o contaminare a termenului măciucă cf. lat. *matteuca.

Iarbă-cu-mult-lapte (*Polygala spp.*): adaptare a numelui științific *Polygala* „mult lapte” ori a coresp. magh. tejes fū „iarba laptelui”. În popor există credința că dacă erbivorele consumă planta vor da mai mult lapte (mult < lat. multus, lapte cf. lat. lactem, lactis, v.ind. ȝlapta).

Iarbă-cu-multe-crăci (plantă neidentificată) a se vedea iarbă crăcoasă.

Iarbă-cu-multe-vine (plantă neidentificată): a se vedea iarbă vinelor.

Iarbă-cu-o-mie-de-foi (*Achillea millefolium*): adaptare a lat. millefoium „o mie de frunze” (lat. millia și lat. folia).

Iarbă-curățitoare-de-câini (*Agropyron repens*, *Dactylis glomerata*): < a curăți, a cura cf. lat. curo, curare „a îngriji” și câine < lat. canis. Când au indigestie, câinii înghi frunzele ațoase ale plantelor pentru a provoca voma, rrespectiv curățirea

stomacului.

Iarbă-dalbă (? *Phalaris arundinacea* var. *picta*): a se vedea iarbă-albă.

Iarbă-de-piatră-seacă (*Sesleria heufleriana*): < lat. petra + lat. sicca. Crește pe stânci.

Iarbă-de-albine (*Melissa officinalis*): a se vedea iarba-albinelor¹³.

Iarbă-de-apă (*Eriophorum latifolium*, *Gnaphalium uliginosum*): < lat. aqua.

Iarbă-de-bahnă (*Beckmannia eruiformis*): crește în mlaștini/bahne < ucr. bahno.

Iarbă-de-balsam (*Thymus sp.*): < balsam „miros plăcut” < it. balsamo < lat. balsamum „substanță aromată extrasă din diverse plante”. Maghiarii au și ei pentru specii de *Thymus* numele balsamfű. Există și ngr. balsamon, tc. balsam, arab. Belsem. Este numită și cimbrisor.

Iarbă-de-baltă (*Conferva spp.*, *Spyrogyra spp.*, *Tribonema spp.*, *Epilobium palustre*, *Epipactis palustris* nu *Epipactis microphylla*, *Eriophorum sp.*): primele trei sunt alge care cresc în bălți (probabil termen autohton), ultimele sunt plante cormofite de mlaștini.

Iarbă-de-bătătură (*Lolium perenne*): < lat. battitura. Crește pe locuri bătătorite.

Iarbă-de-boale (*Alliaria officinalis*): specie medicinală folosită în multe boli < sl. bolī.

Iarbă-de-bou-sălbatică (*Anchusa ochroleuca*, *Anchusa officinalis*): specii de plante cu frunze asemănătoare cu limba bouului < lat. pop. *bovus, -um; bos.

Iarbă-de-bubă-rea (*Chenopodium hybridum*): a se vedea iarbă-de-bube.

Iarbă-de-hube (*Teucrium chamaedrys*): fitonimele sugerează utilizarea speciilor în tratarea dalacului (antraxului), numită bubă, bubă neagră, bubă rea < sl. buba „umflătură mică” și lat. reus „acuzat, vinovat”.

Iarbă-de-cal (*Plantago major*): în loc de iarbă-de-cale.

Iarbă-de-cale (*Lolium perenne*, *Plantago major*, *Plantago media*, *Poa annua*): cresc pe căi < lat. callis.

Iarbă-de-ceară (*Cerintho minor*): adaptare după numele științific *Cerintho*.

Iarbă-de-cheag (plantă neidentificată): explicații ambigue cu privire la denumire. Se poate referi la închegarea < lat. in-coagulare laptelui, fie e vorba de o plantă cu calități hemostatice sau astringente în caz de diaree.

Iarbă-de-coarne-de-bou (*Trigonella foenum-graecum*): a se vedea iarba-coarnelor-boilor¹⁴.

Iarbă-de-cositor (*Equisetum spp.*): calc după germ. Zinnkraut. Tulpinile conțin silice și se folosesc la lustruirea metalelor.

Iarbă-de-crescut-părul (*Asplenium sp.*, *Adiantum capillus-veneris*, *Cuscuta epithymum*): plantele au aspect de plete ori tulpini ca firele de păr și, pe principiul *similia similibus curantur* erau folosite pentru întărirea și creșterea părului (a crește < lat. crescere și păr < lat. pilus).

Iarbă-de-curățenie (*Helleborus purpurascens*): a se vedea iarbă-de-curățit-dinlăuntru.

Iarbă-de-curățit-dinlăuntru (*Helleborus purpurascens*): aluzie la efectul purgativ și vomitiv al plantei (cf. lat. curare și

lat. in illo intro), dar, posibil, și la efectul abortiv al plantei.

Iarbă-de-curcă (*Fumaria officinalis*): < bg. kurka. În opinia lui C. Drăgulescu⁵, numele nu poate sugera că ar mânca-o curcile, deoarece planta conține alcaloizi, ci, eventual, fie că floarea ar seamăna cu capul curcii, fie că frunzele seamănă cu picioarele acestora.

Iarbă-de-dat (*Leonurus cardiaca*): era întrebuințată la tratarea bubelor „date” (a da < lat. dare) de dușmani.

Iarbă-de-desfăcut (specie neidentificată, numită astfel în Jorăști-GL) cu sensul de a desface (< lat. dis-facere) vrăjile.

Iarbă-de-desumflat (plantă neidentificată): semințele ar fi bune la condimentat mâncarea, ca muștarul.

Iarbă-de-diaree (*Echium vulgare*): se folosește în tratarea diareei (< fr. diarrhée, lat. diarrhoea).

Iarbă-de-doctorit-ficatul (*Ageratum haustonianum*): < lat. med. doctor și lat. ficatum. Fitonimul este o adaptare după numele german Leberbalsam.

Iarbă-de-durerea-gâtului (*Streptopus amplexifolius*) < durere < lat. dolor, -orem și gât cf. lat. guttur „gât”, de comparat și cu sl. glütü „înghițitură”.

Iarbă-de-dureri, iarbă-de-durori (*Polygonatum latifolium, Polygonatum multiflorum, Polygonatum odoratum*): erau folosite în tratarea podagrei, numită în popor durori.

Iarbă-de-fapt (*Hypericum perforatum*): a fost leac împotriva faptului (< lat. factus), adică a eczemelor, despre care poporul crede că sunt fapte provocate de dușmani.

Iarbă-de-făcut-copii (*Polygonum lapathifolium*): fiertura plantei era băută de femeile care doreau să facă copii (< lat. facere și copil, termen prelatin).

Iarbă-de-ficat (plantă neidentificată, ar seamăna cu cimbrul): lat. ficatum.

Iarbă-de-foc-viu (*Campanula glomerata*): folosită în tratarea erizipelului și eczemelor numite popular foc viu (foc < lat. focus și viu < lat. vivus).

Iarbă-de-friguri (*Capsella bursa-pastoris, Centaurium erythraea*): plantele erau folosite în tratarea frigurilor (< lat. rigor, -oris).

Iarbă-de-gazon (*Lolium perenne*): < fr. gazon.

Iarbă-de-gălbează (*Puccinellia distans*): țărani din Bucovina cred că, mâncând această iarbă, oile se îmbolnăvesc de gălbează/fascioză (provocată de un vierme parazit) < alb. gëljbazë sau këljbazë sau lat. clavella, metatezat calvella.

Iarbă-de-gălbinare (*Curcuma longa*-rizomul): rizomul plantei este galben și s-a folosit în tratarea gălbînării (icterului) < galben < lat. galbinus.

Iarbă-de-ghiață (*Mesembrianthemum crystallinum*) < lat. glacia. Planta e carnoasă și pare a fi încărcată cu brumă sau cu picături înghețate.

Iarbă-de-grădina (*Portulaca oleracea*): planta este o buruiană de prin grădini < bg. gradina.

Iarbă-de-greutate (*Ajuga genevensis*): era folosită în tratarea „greutății la rânză” (greutate < greu cf. lat. grevis < lat. gravis), adică a indigestiei.

Iarbă-de-holbură (*Geranium pratense*): holbură (< lat. *volvula < lat. volvere), aici putând avea sensul „vârtej”, cu referire la utilizarea plantei în tratarea junghiurilor. Poate fi,

însă, și o greșală de atribuire a acestei denumiri.

Iarbă-de-inimă (*Hypericum perforatum*): era folosită la „durere de inimă”, respectiv hernie.

Iarbă-de-inimă-rea (*Pulicaria dysenterica*): utilizată în tratarea bolii numită inimă rea „dizenterie” (inimă < lat. anima, popular cu sensul stomac și rău cf. lat. reus „acuzat, vinovat”).

Iarbă-de-Italia-de-desumflat (*Reseda lutea*): laxativ, vomitiv, diuretic, sudorific, efecte care duc la dezumflarea bolnavilor (din dez + a umfla cf. lat. inflare).

Iarbă-de-izvor (plantă neidentificată numită astfel în Dănești-VS) < sl. izvorü.

Iarbă-de-îmierbat (*Helleborus purpurascens*): a îmierbat înseamnă a trata (o vită) cu rădăcină de spânz (numele comun al plantei).

Iarbă-de-întruiel (*Eupatorium cannabinum*): s-a folosit la tratarea celor bolnavi de întruiel, întruiel „lumbago, sciatică, reumatism”, boală dată, în credința populară, de Iele (a se vedea și iarba d'intruiel¹⁶).

Iarbă-de-junghiuri (*Geranium pratense*): folosită în tratarea junghiurilor < lat. jugulare.

Iarbă-de-lac (plantă neidentificată): folosită ca fard.

Iarbă-de-lămâioară (*Thymus vulgaris*): aluzie la mirosul de lămâie < ngr. λεμόνι.

Iarbă-de-lânsoare, iarbă-de-lingoare, iarbă-de-lungoare (*Alliaria officinalis, Lysimachia nummularia, Lysimachia punctata, Lysimachia vulgaris, Ononis arvensis*): folosite în tratarea febrei tifoide/lingorii cf. lat. langor, -oris.

Iarbă-de-legat (*Schoenoplectus tabernaemontani, Scirpus lacustris*): folosite ca sfori, la legat < lat. ligare.

Iarbă-de-leșin (specie neidentificată): < etimologie controversată.

Iarbă-de-limbă-de-bou-sălbatecă (*Anchusa officinalis*): a se vedea iarbă-de-bou-sălbatecă.

Iarbă-de-luncă (*Agrostis stolonifera*): cf. sl. lanka „mlaștină”.

Iarbă-de-lut (*Lotus corniculatus*): în opinia lui C. Drăgulescu⁷, eronat în loc de iarbă-de-lot.

Iarbă-de-mare (*Zostera marina*): a se vedea iarba-mării.

Iarbă-de-margina, iarbă-de-margine (*Rubia tinctorum*): cultivată ca specie tinctorială, planta s-a refugiat la margini (< lat. margo, -imis) de vii și grădini.

Iarbă-de-mătase (*Phalaris arundinacea* var. *picta*): cu referire la frunzele decorative, relativ mățoase (mătase < lat. metaxa < gr. μέταξα).

Iarbă-de-mesteacăn (plantă neidentificată, numită astfel în Băjești-AG): < lat. mastichinus.

Iarbă-de-molii (*Verbascum blattaria*): calc după *blattaria* (lat. blatta „molie”), germ. Mottenkraut, Schabenkraut (engl. moth mullein), staminele seamănă cu antenele insectelor.

Iarbă-de-munte (*Festuca ovina*) < lat. montem.

Iarbă-de-negei (*Euphorbia esula, Euphorbia helioscopia*): a se vedea iarbă-de-negi.

Iarbă-de-negi (*Chelidonium majus*): suc plantelor se pune pe negi < lat. naevum.

Iarbă-de-om-sărac (*Gratiola officinalis*): probabil cu înțelesul de leacul al omului sărac (om < lat. homo și sărac < v.sl. sirakü, bg., scr. sirak). Calc după fr. herbe au pauvre homme.

Iarbă-de-orbalț (*Actaea spicata*, *Astrantia major*), **iarbă-de-orbanț** (*Actaea spicata*): s-au folosit contra erizipelului (orbalț < magh. orbánc).

Iarbă-de-otavă (*Agrostis stolonifera*): cf. bg., sb. otava.

Iarbă-de-pampas (*Cortaderia selloana*): calc după fr. herbe de la pampa, engl. pampas grass, germ. Pampasgrass < fr. pampa „șes, câmpie”.

Iarbă-de-pădure (*Calamagrostis arundinacea*): lat. padule < palus, -udis „baltă, mlaștină”.

Iarbă-de-păr (*Chara spp.*): < lat. pilus. Alge folosite în tratarea sugelului la deget.

Iarbă-de-păr-de-fată-săracă (*Adiantum capillus-veneris*) < lat. pilus + lat. feta + vsl. sirakū „sărac”, bg., sb. sirak „orfan”. Are la bază legende și credințe populare.

Iarbă-de-păsări (*Anagallis arvensis*, *Stellaria media*): ar fi consumate de păsări < lat. passer. Cea de a doua specie provoacă diaree și chiar moartea unor păsări. Și francezii o numesc herbe à l’oiseau, mouron des oiseaux, iar germanii Vogelmiere.

Iarbă-de-pârți (*Geranium robertianum*): a se vedea iarba-pârțiului.

Iarbă-de-perii (*Chrysopogon gryllus*): din rădăcini se confecționau perii (< sl. perije) de frecat podele.

Iarbă-de-perină (*Anthemis tinctoria*, *Pteridium aquilinum*): are frunze în formă de pană, asemănătoare ferigii, iar C. Drăgulescu¹⁸ consideră că nu la per(i)nă (< sl. perina) se referă fitonimul, ci ar însemna „ferigă” ca v.ind. parna, perna „pană, vârf de aripă”, germ. farn, engl. fern, sl. pero, ceh. pernatec, perovnik (cu semantica gr. pteris „aripă; ferigă”). De altfel și sl. perina „pernă” provine din sl. pero „pană”.

Termenul *iarbă* provine din lat. herba, -am¹⁹ și desemnează numele colectiv al plantelor nelemnoase. Așa cum am arătat²⁰, este atestat în *Codicele Voronețean* 101²¹: „Cum e froarea erbiloru ce treace; deca străluce soarele cu zăduhul, seacă iarba, și froarea ei cade și dulcea frumseate a fețeii ei piare, așa și bogații întru îmbletele sale veștedzescu”. La 1582, în *Palia* de la Orăștie întâlnim pasajul: „făcându sămânță, și pomi..... Și rodi pământul iarbă și vearze, și pomi”²². Apare și în Biblia de la București (1688): „Că pământul den elu-și[i] rodeaște, întâiu iarbă, după aceeaia spic, după aceeaia deplin grâu în spic.”²³ Îl întâlnim și la Varlaam: „[Năroadele] era tocmiți coriu, câte o sută și câte cinzeci pre iarbă vearde”²⁴; „Vraciu lu adapă bolnavul cu erbi dulci”²⁵.

Acest termen este implicat în crearea unei multitudini de expresii, proverbe și zicători românești, indicând vechimea lui²⁶: *Așteaptă, murgule, să paști iarbă verde* (a trage nădejde); *A călca pe iarbă verde* (a întreprinde ceva sigur de reușită); *Din pământ, din iarbă verde* (din nimic, cu orice preț); *Pe cărarea bătută nu crește iarbă* (dacă vrei să obții ceva, trebuie să explorezi); *a crește iarba sub cineva* (de lenes); *a paște iarba pe care o cunoști* (a face lucrurile cu care ești învățat); *câtă frunză, câtă iarbă* (în număr foarte mare); *a căuta ca iarba de leac* (a căuta cu înfrigurare); iarbă-de-puşcă (praf de puşcă); iarba-acului (stibiu-sulfurat); iarbă-pucioasă (pucioasă); ierburi (leacuri). Un alt indicator al vechimii îl constituie numărul mare de diminutive și derivări: ierbăluță, ierbșoară, ierbușoră, ierbuliță, ierbuță, ierbărie, ierbotăcină, ierbotină, ierbărit, ierbar (erbar, herbar, herbariu), ierbos, ierboasă.²⁷

Am identificat 684 fitonime create cu ajutorul termenului *iarbă*, dintre cele înregistrate și analizate de noi, fiind cel mai prolific în fitonomia românească. Nu socotim aici variantele fonetice (de ex. balaurului-bălaurului, bubei-bubii, feciorilor-ficiorilor, tatei-tatii etc.) decât dacă denumesc specii diferite. Interesant este și faptul că rar o plantă este denumită printr-un termen unic (de. ex. iarbă, ierbăluță, ierboaie, ierboaică, ierboi, ierbotină, ierbuliță, ierbușoară), mai exact, am identificat doar opt astfel de fitonime. Majoritatea sunt formate din doi termeni (în care, de obicei, unul indică un atribut sau o calitate/caracteristică a celuilalt, de. ex. borangicul-ierbii, codița-ierbii, iarbă-bună, iarbă-mare, iarbă-vărgată etc.) și trei termeni, prin utilizarea prepoziției „de” (iarbă-de-inimă, iarbă-de-luncă, iarbă-de-săpun etc.). Întâlnim adesea și construcții complexe, multe inedite, de tipul: iarba-datului-și-a-faptului, iarba-gâștelor-sălbatică, iarbă-aducătoare-de-somn, iarbă-albă-de-slatină, iarbă-ca-frunza-frasinului, iarbă-căutătoare-spre-soare, iarbă-de-păr-de-fată-săracă, iarbă-de-țelină, iarbă-începătoare-de-sânge, iarbă-micșurătoare-de-plămâni, mătrăgună-iarbă-bună etc.

Fitonimele explicate și enumerate mai sus, alfabetic, pot fi un important punct de plecare în cercetarea de orice tip, ele constituind un veritabil patrimoniu lingvistic și cultural.

Acknowledgement: This work was supported by a grant of the Ministry of Research, Innovation and Digitization, CNCS/CCCDI - UEFISCDI, project number PN-IV-P8-8.1-PRE-HE-ORG-2023-0035, within PNCDI IV

Note

1. Radu Drăgulescu, *O cercetare asupra fitonimelor românești create cu ajutorul termenului de origine latină „iarbă” I*, *Transilvania*, 11-12 (2022): 143-152; și Radu Drăgulescu, *O cercetare asupra fitonimelor românești create cu ajutorul termenului de origine latină „iarbă” II*, *Caietele „Lucian Blaga”*, XXIV, Sibiu (2023).
2. Constantin Drăgulescu, *Dicționarul explicativ al fitonimelor românești* (Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2018).
3. Al. Borza, *Dicționar etnobotanic* (București: Editura Academiei R.S.R., 1968).
4. Constantin Drăgulescu, *Dicționar de fitonime românești* (Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2018).
5. Ioan Milică, *Imaginarul creștin în denumirile populare românești de plante III*, *Limba Română*, nr. 5, anul XXIV (2014). <http://www.cntdr.ro/sites/default/files/cs2013/cs2013a25.pdf>.
6. Ioan Milică, *Imaginarul creștin în denumirile populare românești de plante III*, in *Limba Română*, nr. 5, anul XXIV, 2014 și <http://>

www.cntdr.ro/sites/default/files/cs2013/cs2013a25.pdf.

7. DOOM3, 64.
8. Radu Drăgulescu, *O cercetare asupra fitonimelor românești*, 2022, 147.
9. Ibid., 146.
10. Drăgulescu, *Dicționarul explicativ*, 417.
11. Radu Drăgulescu, *O cercetare asupra fitonimelor românești*, 2022, 147.
12. Ibid., 147.
13. A se vedea și Drăgulescu, Radu, *Analiza sensurilor connotative și denotative ale albinei în cadrul fitonimiei românești*, *Transilvania*, nr. 3 (2017): 79–85.
14. Radu Drăgulescu, *O cercetare asupra fitonimelor românești*, 148.
15. Drăgulescu, *Dicționarul explicativ*, 419.
16. Radu Drăgulescu, *O cercetare asupra fitonimelor românești*, 2022, 148.
17. Drăgulescu, *Dicționarul explicativ*, 419.
18. Drăgulescu, *Dicționarul explicativ*, 623.
19. DLR, Tomul VI, F-I/Î (București Editura Academiei Române, 2010); a se vedea și Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române* (București, 2002).
20. Radu Drăgulescu, *O cercetare asupra fitonimelor românești*, 143–152.
21. Apud DLR, Tomul VI, F-I/Î, 432.
22. Apud DLR, Tomul VI, F-I/Î, 432; a se vedea și Alexandru Gafton, *Palia de la Orăștie* (Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005) și Roxana Vieru, *Studiu lingvistic asupra Paliei de la Orăștie* (Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2015).
23. Apud DLR, Tomul VI, F-I/Î, 433.
24. Apud DLR, Tomul VI, F-I/Î, 433.
25. Apud DLR, Tomul VI, F-I/Î, 433.
26. Apud DLR, Tomul VI, F-I/Î, 433.
27. Apud DLR, Tomul VI, F-I/Î, 435.

Bibliography

- Borza, Al. *Dicționar etnobotanic* [The Ethnobotanical Dictionary]. Bucharest: Editura Academiei R.S.R., 1968.
- Ciorănescu, Alexandru. *Dicționarul etimologic al limbii române* [The Etymological Dictionary of the Romanian Language]. Bucharest: Editura Saeculum I.O., 2002.
- Dicționarul limbii române* [Romanian Language Dictionary], Tome VI, F-I/Î. Bucharest: Editura Academiei Române, 2010.
- Drăgulescu, Constantin, and Radu Drăgulescu. *Contribuții la cunoașterea limbii geto-dacilor. Denumirile dacice de plante* [Contributions to the Knowledge of the Geto-Dacians: Dacian Plant Names]. Sibiu: Editura ULBS, 2000.
- Drăgulescu, Constantin. *Dicționar de fitonime românești* [Romanian Phytonyms Dictionary]. Sibiu: Editura ULBS, 2018.
- Drăgulescu, Constantin. *Dicționarul explicativ al fitonimelor românești* [The Explanatory Dictionary of Romanian Phytonyms]. Sibiu: Editura ULBS, 2018.
- Drăgulescu, Radu, “Analiza sensurilor connotative și denotative ale albinei în cadrul fitonimiei românești” [Analysis of the connotative and denotative meanings of the bee within the Romanian phytonymy]. *Transilvania*, no. 3 (2017): 79–85.
- Drăgulescu, Radu. “Considerații lingvistice asupra fitonimelor formate cu ajutorul termenului de origine latină ‘ochi’” [Linguistic Observations on Romanian Phytonyms Created with the Latin Term ‘Eye’ (Ochi)]. *Transilvania*, no. 8 (2019): 46–55.
- Drăgulescu, Radu. “Expresia latinătății în fitonimia românească din sud-estul Transilvaniei.” [The expression of Latinity in the Romanian Phytonymy from the Southeast of Transylvania]. *Transilvania*, no. 9 (2019): 64–72.
- Drăgulescu, Radu. “O cercetare asupra fitonimelor românești create cu ajutorul termenului de origine latină ‘iarbă’.” [A Linguistic Research on Romanian Phytonyms Created with the Latin Originated Term Wind (I)]. *Transilvania*, no. 11–12 (2022): 143–152.
- Gafton, Alexandru. *Palia de la Orăștie* [“Palia” from Orăștie]. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005.
- Milică, Ioan. “Imaginarul creștin în denumirile populare românești de plante III” [Christian Imaginary for Traditional Plants Denominations III]. *Limba Română*, no. 5 (2014): 319–346.
- Russu, I.I. *Etnogeneza românilor* [The Ethnogenesis of the Romanians]. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.
- Terian, Simina-Maria. *Textemele românești. O abordare din perspectiva lingvisticii integrale* [The Romanian Textemes. An Intergal Linguistics Approach]. Iași: Institutul European, 2015.
- Terian, Simina. “Premise pentru o poetică a textemelor” [Premises for a Poetics of Textemes]. In *The Proceedings of the European Integration Between Tradition and Modernity Congress*, 5th edition, 326–331. Târgu Mureș: Editura Universității „Petru Maior”, 2013.
- Vieru, Roxana. *Studiu lingvistic asupra Paliei de la Orăștie* [Linguistic Study on “Palia” from Orăștie]. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2015.
- Vintilă-Rădulescu, Ioana, coord. *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* [The Orthographic, Ortoephic, and Morphological Romanian Language Dictionary], third edition, revised and completed. Bucharest: Editura Univers Enciclopedic, 2021.